

СЛОБОДЯНИК Н. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри організації судових та правоохоронних органів

ВИБОРНІСТЬ СУДДІВ У СВІТЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ

Останнім часом все гостріше постає питання забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина відповідно до міжнародних стандартів. Вагоме місце у цьому процесі займає суд, адже його рішення фактично вершить долю сторін та є обов'язковим для виконання усіма суб'єктами правовідносин. Не останню роль у забезпеченні ефективного функціонування судової влади відіграє процес формування суддівського корпусу. Світовий досвід показує, що існує декілька підходів стосовно формування суддівського корпусу, серед яких один із дискусійних та неоднозначних — формування суддівського корпусу шляхом виборності суддів. Так, нагальною проблемою у соціальній сфері, котра потребує невідкладного вирішення, є продовження боротьби з корупцією. Одним зі шляхів у цьому напрямку може стати запровадження виборності суддів, котрі мають бути дійсно народними та незалежними. Слушною з цього приводу видається думка С. В. Ківалова, який акцентує увагу на тому, в що суддя повинен нести відповідальність перед народом, який його обрав (Ківалов С. В. Суддів має обирати народ [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.judges.org.ua/dig2936.htm>). Таким чином, проблема якісного комплектування суддівського корпусу має неабияку актуальність та зумовлює необхідність більш змістовного дослідження питання виборності суддів та значення у формуванні суддівського корпусу. Деякі аспекти окресленої проблематики були предметом дослідження таких вчених: В. Бернхем, А. М. Бернюков, В. С. Бігун, І. С. Власов, В. В. Долежан, О. А. Мішин, С. В. Ківалов, Ю. Є. Полянський, Б. А. Страшун, Н. В. Радутна, Л. Фрідмен, В. І. Шишкін тощо.

Відповідно до Конституції України (Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — С. 141.), Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>) остаточні рішення стосовно призначення (обрання) суддів на посади та про звільнення їх з посад на сьогодні приймаються Президентом та парламентом. У цьому контексті вартими уваги є зауваження Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія) стосовно необхідності

вдосконалення процесу формування суддівського корпусу, особливий акцент в яких робиться на необхідності позитивних змін та вдосконалень порядку призначення суддів на посади та звільнення їх з посад. Серед інших зауважень питання про роль Верховної Ради України (парламенту) у процесі призначення та звільнення суддів, яке критикувалось як таке, що політизує суддів, недоторканість суддів від судового переслідування, яке критикувалося Комісією раніше (Висновок Європейської Комісії за демократію через право (Венеціанська Комісія) від 2011 року № 639 [Електронний ресурс]: Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDLAD %282010 %29003-ukr](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDLAD%282010%29003-ukr)).

Незалежність правосуддя — це не просто елемент правової держави, а механізм реалізації інших її складових, у тому числі гарантії підконтрольності закону представників влади, а також дотримання ними прав громадян або підданих (Соколов А. Н. Правовое государство: от идеи до её материализации. — М., 2002. — 456 с.). Принцип незалежності суддів та судів найбільш повно сформульований в Основних принципах незалежності судових органів (Основні принципи незалежності судових органів: схвалено резолюціями Генеральної Асамблеї ООН № 40/32 та 40/146 від 29.11.1985 р. та 13.12.1985 р.: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_201). В Рекомендаціях щодо ефективного впровадження Основних принципів незалежності судових органів також акцентується увага на тому, що ці принципи мають застосовуватися до всіх суддів, включаючи таких, які не є професійними юристами (Рекомендації щодо ефективного впровадження Основних принципів незалежності судових органів, прийняті резолюцією Економічної та соціальної Ради ООН 1989/60 та схвалені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 44/162 від 15 грудня 1989 року) [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.judges.org.ua/d4.htm>). У Європейській хартії про закон «Про статус суддів» (Європейська хартія про закон «Про статус суддів» від 10.07.1998 р. № 994_236 [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_236) відображено рекомендаційні принципи. У Пояснювальній записці до Європейської хартії про статус суддів (Модельний кодекс) зазначається, що її положення поширюються не лише на професійних, а й на непрофесійних суддів, оскільки важливо, щоб усі судді користувалися певними гарантіями, передбаченими законодавством (Пояснювальна записка до Європейської хартії про статус суддів (Модельний кодекс) від 10.07.1998 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_a46).

У ході роботи Конституційної асамблеї увага зосереджувалась на окремих аспектах якомога ефективного способу реалізації принципу виборності суддів та втілення його на національному рівні. Так,

важливими вважаються такі проблеми, як спосіб введення режиму відповідальності судової системи перед народом, участь громадян у відправленні правосуддя. Однак, однозначної відповіді стосовно цього питання не сформульовано, хоча зазначається, що існують широкі демократичні підстави для введення такого способу формування суддівського корпусу як виборність суддів. Крім того, наголошується, що навіть при широкому виборчому праві (судді місцевих судів обираються населенням, а судді апеляційних судів регіональними представницькими органами — депутатами) не виключається небезпечний тиск державних структур і політичних партій на здійснення правосуддя. З метою виключення такої небезпеки, комісія пропонує нову модель у відокремленні справ, які стосуються безпосередньо громадян за місцем їх проживання і мають за законом закріплені за новим інститутом правосуддя (Доповідь Комісії з питань здійснення народовладдя щодо розуміння і реалізації конституційних положень «влада народу» [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/25762.html>).

Наразі у ході судово-правової реформи прийнято Закон України від 08.04.2014 р. № 1188-VII «Про відновлення довіри до судової влади в Україні».

Підводячи підсумок, варто зазначити, що на сучасному етапі добір суддів шляхом обрання та призначення має служити однією з гарантій їх незалежності. Крім того, вважається, що для того, щоб судова гілка влади стала самостійною та незалежною від законодавчої та виконавчої гілок, «необхідні реальні повноваження контролю за законністю діяльності органів законодавчої та виконавчої влади», за відповідністю Конституції рішень, що приймаються. Однак, чинне законодавство не у повній мірі закріплює за судовими органами таке право (Абдулаев М. И. Права человека и закон: Историко-теоретические аспекты. — СПб., 2004. — С. 219).

На сьогодні з неабиякою актуальністю постає необхідність у конституційному закріпленні принципу виборності суддів, особливо в суспільстві, де стосовно порядності та чесності носіїв судової влади все ще виникають великі сумніви. Так, порядок обрання суддів народом розглядається як кращий спосіб народного контролю за організацією суддівського корпусу. Основний аргумент полягає в тому, що це буде суттєвий крок з метою забезпечення незалежності суддів від впливу інших гілок влади, оскільки у системі заходів, спрямованих на посилення гарантій незалежності суддів не останню роль має порядок зайняття ними посад. Прозора та детальна законодавча регламентація виборів суддів народом допоможе запобігти колізій та маніпулювань під час практичної реалізації даної ідеї. Допоки рано говорити про те, чи

доцільно обирати всіх суддів таким чином, оскільки очевидно, що це питання часу. Наразі практика обрання народом суддів місцевих судів буде підґрунтям для висновків про дієвість такої системи та доцільність впровадження виборності суддів усіх рівнів.

КІСЛІЦИНА І. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри організації судових та правоохоронних органів

РОЛЬ ПРОКУРОРА ПРИ УКЛАДАННІ УГОД ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Вправових системах багатьох країн вже давно діє такий особливий інститут кримінального процесуального законодавства, як угода про визнання винуватості. 2 роки тому (з 2012 року) разом із прийняттям чинного КПК України, в нас теж з'явилась можливість укладання угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим.

Угода про визнання вини — це документ, який завершує переговорний процес між прокурором і підозрюваним або обвинуваченим, в якому обвинувачений (підозрюваний) визнає себе винним у вчиненні злочину, а прокурор, у свою чергу пред'являє йому звинувачення у злочині меншої тяжкості, в порівнянні з вказаним в обвинувальному акті, або вимагає менш суворого покарання. Як свідчить статистика, велика кількість справ у зарубіжних країнах вирішується за результатами укладання угод між обвинуваченим та стороною обвинувачення — у США- до 95 %, у Франції — близько 15 %, у Росії — 20 %, у Грузії — 45 % (Середа Г. Особливості угоди про визнання винуватості в кримінальному провадженні / Григорій Середа // Вісник Національної академії прокуратури України: Фахове видання : Проблеми сьогодення: теорія, практика, життя академії. 2012. № 2. — С. 6).

Угоди про визнання винуватості характерні для держав англосаксонської системи права. США вважають батьківщиною цього правового інституту. Угоди про визнання винуватості отримали процесуальне оформлення в США у XIX столітті, спочатку вони існували як правозастосовний захід (так само, як і медіація у Франції) (Дьомін Ю. Інститут угод у кримінальному провадженні: важливі аспекти правозастосування / Юрій Дьомін // Вісник Національної академії прокуратури України : Фахове видання : Проблеми сьогодення: теорія, практика, життя академії. 2013. № 4. — С. 12).